

חודש אייר – עצמאות ואהבת הארץ – לגן חובה

1. להיות עצמאי: קריאות כיוון

הילדים ידונו במושג העצמאות והרלוונטיות שלו לחייהם.
הילדים ילמדו את המדרש מתוך ויקרא רבה באספקלריה של מושג העצמאות.

שיחת פתיחה:

שוחחו על משמעות המילה עצמאות: השוו אותה למילה "בעצמי" –
מה אני יודע לעשות בעצמי? ממתני אני יודע לעשות זאת בעמי? האם פעם נזקקתי לעזרה?
מה גרם לי לקחת על עצמי לעשות את אותו מעשה?
מתי אני עצמאי? מתי אני לא? מתי אני קצת? (להתקלח \ להתלבש \ להתכסות בלילה ללכת
לגן\ לעבור כביש \ לצחצח שיניים \ לשמור על אחי הקטנים \ ללכת לבקר חבר וכו')
במה הייתי רוצה להפוך לעצמאי השנה?
במה ההורים שלי עצמאיים?
מה זה אומר שמדינה היא עצמאית?

לגנות: על השאלה הזאת ניתן לענות פשוט, שבמשך מאות שנים רוב היהודים גרו בגולה, כלומר במדינות של עמים אחרים. הם לא החליטו על גורלם בעצמם למשל לא יכלו להחליט לצאת לחופש בפסח או בראש השנה (אלא לפי החגים של האוכלוסייה המקומית), אם מישהו פגע בהם לא היה להם מי שיגן עליהם, הם למדו בביה"ס רק מה שלימדו את כולם ודיברו את השפה המקומית. במדינה עצמאית יהודית אפילו הממשלה והטלוויזיה מדברות בעברית, הצבא של מדינת ישראל מגן על תושביה ואורח החיים של המדינה נקבע ע"י אורחות החיים היהודיים: חגים, שבת ועוד. האם מדינת ישראל עצמאית בכל תחום? כמו הילדים עצמם לא בכל תחום ניתן להיות עצמאיים לגמרי ולא פעם מדינת ישראל צריכה להתייעץ עם מדינות אחרות לפני שהיא מקבלת החלטות חשובות (כמו למשל, לצאת למלחמה)

טקסט מרכזי:

המדרש במקור:

"וְכִי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם" – תְּרַנְּנֶלֶת זֹו כְּשֶׁאֶפְרוּחֶיהָ דְקִים, הִיא מְכַנְסֶתֶם וְנוֹתְנֶתֶם תַּחַת כְּנִפְיָהּ וּמְחַמֶּמֶת אוֹתֶם וְעוֹדְרֶת לְפָנֶיהֶם, וְכִשְׁהֶם גְדֻלִים – אִם אָחָד מֵהֶם מְבַקֵּשׁ לְבוֹא אֶצְלָהּ הִיא מְנַקֶּרֶת לוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְאוֹמְרֶת לוֹ: לֵךְ עֲדֵר בְּאֶשְׁפְּתַי. כִּי כְשֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר אֶרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה הַמֶּן יוֹרֵד וְהַבָּאֵר עוֹלָה לָהֶם וְהַשֶּׁלֶו מְצוּי לָהֶם, וְעַנְיֵי כְבוֹד מְקִיפִים אוֹתָם וְעַמּוּד עֵנָן מְסִיעַ

לפניהם, כִּן שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה : כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מִכֶּם יִטְעַן מִכּוֹשׁוֹ וְיֵצֵא וְיִטַּע לוֹ נְטִיעוֹת.
 (ויקרא רבה כה, ה)

עיבוד לשפת ילדים:

משל: מה עושה התרנגולת כשאפרוחיה רכים וצעירים מאד? היא שומרת עליהם תחת כנפיה, מחממת אותם דואגת להם למזון ולמקום נח.

ומה היא עושה כשאפרוחיה גדלים? אם אחד מהם מנסה לבוא להסתתר בין כנפיה או מבקש שהיא תדאג לו למזון – היא מנקרת אותו קלות בראשו ואומרת לו: אתה יודע לעשות זאת בעצמך, אתה כבר בוגר ועצמאי, לך תמצא לך את מקומך ואת מזונך בכוחות עצמך.

הנמשל: כך עשה הקב"ה עם בני ישראל: כשיצאו ממצריים הם היו כמו ילדים, הוא דאג להם למזון (שירד להם מהשמיים), למים והראה להם את הדרך בה יילכו. אבל לאורך כל השנים במדבר אמר להם משה: כשתגיעו לארץ ישראל תהיו כבר עצמאיים: יהיה עליכם לדאוג לעצמכם, לטעת נטיעות ולגדל את מזונכם, לחפור בארות ולמצוא מים, לבנות לעצמכם בתים ולמצוא את הדרך הנכונה בחיים מבלי שאדריך אתכם בעצמי.

קריאה יחפה:

האם בני ישראל החליטו לבדם להיות עצמאיים? מה הפך אותם לכאלה? מי החליט שעליהם לדאוג לעצמם?

רלוונטיות:

מתי ההורים שלי והסביבה שלי מצפים ממני להיות בוגר ועצמאי? האם אני תמיד מסכים איתם? האם אני לא מעדיף לפעמים שיעזרו לי ויובילו אותי?

הצעה לפעילות (1):

ציירו ציור של אחת הפעולות שאתם עושים באופן עצמאי.

הצעה לפעילות (2):

ניתן לילדים משימה שדורשת פעולות שאת חלקם הם יכולים לבצע בעצמם ובחלקם הם צריכים עזרה של אדם בוגר. שוחחו תוך כדי הפעילות: באילו עולות אני עצמאי? אילו לא? האם ישנם ילדים שעצמאיים יותר בפעולות מסוימות וילדים שעצמאיים יותר בפעילויות אחרות?

שאלה לסיכום: מהו יום העצמאות? מה קרה ביום הזה ומדוע קוראים לו כך? מי נהיה עצמאי ביום הזה?

הצעה נוספת ללימוד:

ניתן גם להחליף את הסדר, ללמוד תחילה את המדרש ואז לנהל את שיחת הפתיחה....

2. לקראת צפירה:

כְּשֶׁאָבָא וְאָמָא רַבִּים לְפַעְעָמִים
אָבֵל אוֹמְרִים: "שֶׁקֶט... שֶׁקֶט... הַיְלָדִים שׁוֹמְעִים"
זֶה בְּאֵמֶת לֹא נְעִים, אָבֵל
אֲנִי בְּכָלֵל לֹא נִבְהַל.
אָבֵל כְּשֶׁהֵם מִתְחִילִים לְשִׁתֵּק שְׁתִּיקוֹת אַרְכּוֹת
פְּתָאם אֲנִי מְרַגֵּישׁ שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְכַכּוֹת.

- ☐ מדוע שותקים הורי הילד שתיקות ארוכות? ומדוע זה מעציב את הילד כל כך?
- ☐ מתי אנחנו שותקים?
- ☐ מתי אנחנו שותקים כי אין לנו מה לומר ומתי משום שאנו חוששים לומר משהו?
- ☐ מתי המבוגרים שותקים? מה גורם להם לשתוק? מה שובר את שתיקתם?

משחק השקט :

שחקו משחק שבו כל אחד יסתכל בעיני חברו בשתיקה עד שאחד ישב ואז נשאל:

- ☐ מי נשבר ראשון?
- ☐ מה גרם לו להישבר?
- ☐ כיצד אני מרגיש כשאני שותק?
- ☐ על מה אני חושב?
- ☐ מה מאפשרת השתיקה? מתי היא נעימה לי?
- ☐ במה היא לא נעימה? מתי היא אפילו מפחידה?

ניתן ללמד אחד מן המקורות הבאים ולשוחח עליהם:

שִׁמְעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר: כָּל יְמֵי גִדְלָתִי בֵּין הַחֲכָמִים
וְלֹא מְצָאתִי לְגוֹף טוֹב אֶלָּא שְׁתִּיקָה...
(פרקי אבות, פרק א, משנה טז)

או:

יְפֶה שְׁתִּיקָה לְחֲכָמִים, קָל וְחֹמֵר לְטַפְשִׁים
(פסחים, ט, צט)

או:

סִיג לַחֲכָמָה, שְׁתִּיקָה

☐ מה הקשר בין חוכמה לשתיקה? מדוע שותקים החכמים?

מדוע אנחנו שותקים בצפירה? מה מאפשרת לנו השתיקה?

3.אהבת הארץ: קריאות כיוון:

התחילו במשחק אסוציאציות (מותר לקפוץ ולצעוק)

☞ אנשים שאני אוהב במשפחה שלי (רצוי לא בכיתה כדי לא לעורר קנאה).

☞ מקומות שאני אוהב וכך הלאה - צלילים / ריחות / מאכלים

נשאל:

☐ מה ההבדל בין לאהוב משהו ללאהוב מישהו?

☐ כיצד אוהבים משהו? וכיצד מישהו? (דברו על ביטויי אהבה שונים: חיבוק, נשיקה, מגע,

התחשבות וטיפול, השמעה חוזרת, אכילה מרובה, חזרה לאותו מקום אהוב וכו)

האם אפשר לערבב בין ביטויי החיבה? (לנשק משהו שאוהבים? לחבק אותו?)

טקסט מרכזי

רבי אבא הִיה מְנַשֵּׁק אֶת סְלֵעִיהָ שֶׁל עֶכוּ.

רבי חנינא הִיה מְתַקֵּן אֶת מְכֻשׁוּלֵי הַדְרָכִים.

רבי חיָא בר גַּמְדָא הִיה מְתַגְלַגַל בְּעַפְרָה.

על פי סֵפֶר הָאגָדָה עֲמוּד רפ"ד, סְעִיף ל"ו

☐ כיצד הביעו שלושת החכמים הללו את אהבתם לארץ ישראל?

☐ מתי אנחנו מביעים אהבה באמצעות מגע ונשיקות (רבי אבא)? מתי בניסיון להיות כמה

שיותר קרוב וכמה שיותר זמן ביחד (מתגלגל בעפרה)? מתי ע"י קישוט, יפוי וגאווה ביופיו של

הדבר / או האדם האהוב (מתקן את מכשולי הדרכים)?

☐ האם אהבת הארץ דומה לאהבת אדם? במה היא דומה? במה היא שונה?

☐ כיצד אנחנו אוהבים את ארץ ישראל? כיצד אנחנו מביעים זאת?

☐ מתי אנחנו פחות אוהבים אותה?

☐ האם ומתי היינו במקומות אחרים? במה המקומות הללו היו שונים / דומים?

☐ איזה מקום בארץ אני הכי אוהב? איזה אני הכי פחות אוהב?

4. ארץ זבת חלב ודבש – קריאות כיוון:
הילדים יעסקו בתיאורים של ארץ ישראל מזווית ראייה אוהבת.
הילדים יכירו מדרשים שונים העוסקים בטיבה של הארץ.
הילדים יכירו את הביטוי "זבת חלב ודבש" ומקורו.
הילדים יתרגלו תיאור של הארץ בעצמם.

למורה: הביטוי "זבת חלב ודבש" נזכר שש עשרה פעמים בתורה וחמש פעמים בשאר ספרי התנ"ך.
בכל הפעמים, פרט לאזכור אחד, הביטוי "ארץ זבת חלב ודבש" מתייחס לארץ ישראל. עוד על
הביטוי במקורות ובמדרש ניתן למצוא במאמר הבא:

<http://mikranet.cet.ac.il/pages/item.asp?item=13183>

טקסט מרכזי:

רמי בר יחזקאל נזדמן לבני ברק, ראה עזים שאוכלות תחת תאנים. והיה דבש נוטף מן
התאנים וכלב מטפטף מן העזים ומתערבים זה בזה. אומר: זהו "ארץ זבת חלב ודבש"
(בבלי, כתובות, קיא, ע"ב)

עיבוד לילדים מאת אורי אורבך, ארוך וסיפורי יותר תמצאו באתר ספר האגדה:

<http://agadastories.org.il/kids/node/295>

קריאה יחפה:

כיצד מתוארת ארץ ישראל בביטוי "זבת חלב ודבש" ובמדרש?
האם כך אם מכירים את הארץ שבה אנחנו חיים?
מדוע לדעתכם, מתארים אותה החכמים כך?

רלוונטיות:

כיצד אנחנו מתארים משהו או מישהו שאנחנו אוהבים?
האם זה תמיד תיאור מדויק?
מה ניתן לדעתכם ללמוד מן התיאור על יחסם של החכמים אל הארץ?
תארו מקום בארץ שאתם אוהבים במיוחד

הצעה לפעילות:

הצעה ראשונה : ניתן להשתמש בחומרים שונים (פלסטלינה, קימוטי נייר צבעוניים, צנצנים בצבעים שונים, גירוד צבעי פנדה וכו') על מנת לצייר את הביטוי "ארץ זבת חלב ודבש" כפי שמדמיינים אותו הילדים.

הצעה שנייה : נחלק לילדים דף מחלוק לשני חלקים : בצד אחד הם יציירו את הביטוי "זבת חלב ודבש" עפ"י הבנתם, ובצד השני את המקום הכי יפה בארץ לטעמם.

חודש אייר – כבוד וכבוד לסמלים - לכיתה א'

1. מהו כבוד? קריאות כיוון:

התלמידים יעסקו במושג כבוד וברלוונטיות שלו לחייהם.
התלמידים יכירו את המדרש מתוך מדרש תנחומא לבראשית.
התלמידים יעסקו בשאלת הכבוד לסמלי שלטון בהקשר לערכי מפתח הל"ב לכיתות א.

טקסט מרכזי:

המדרש במקור:

שָׁאַל אֲנִטוֹנִינוֹס אֶת רַבֵּנוּ הַקְדוֹשׁ : מַהוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל שָׁעָה? אָמַר לוֹ : אֲסוּר. אָמַר לוֹ : לָמָּה?
אָמַר לוֹ : שְׂלֵא יִנְהַג קְלוֹת רֹאשׁ בְּגְבוּרָה. לֹא קִבֵּל מִמֶּנּוּ.
מָה עָשָׂה רַבֵּנוּ הַקְדוֹשׁ? הִשְׁפִּיט אֶצְלוֹ, אָמַר לוֹ : קִירִי פִירִי!
לְאַחַר שָׁעָה נִכְנַס אֶצְלוֹ, אָמַר לוֹ אֲמִפְרָטוֹר! לְאַחַר שָׁעָה אָמַר לוֹ : שְׁלוֹם עָלֶיךָ הַמֶּלֶךְ!
אָמַר לוֹ אֲנִטוֹנִינוֹס : מָה אֵתָה מְבַזָּה בְּמַלְכוּת?
אָמַר לוֹ רַבִּי : שְׁמַעוּ אֲזַנֵּיכֶם מָה שִׁפִּיךְ אוֹמֵר : וּמָה אֵתָה, שְׂאֵתָה בְּשֵׁר וְדָם, הַשּׂוֹאֵל בְּשִׁלּוּמֶךָ בְּכָל שָׁעָה
אֵתָה אוֹמֵר "מְבַזָּה"; מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים – עַל אַחַת כְּפָה וְכַמָּה שְׂלֵא יִהְיֶה אָדָם מְטָרִיחוֹ בְּכָל שָׁעָה.
(מדרש תנחומא לבראשית, פרשת מקץ, סימן ט).

עיבוד לילדים:

אנטונינוס היה מלך האימפריה הרומית, אחד המלכים החשובים ביותר בעולם העתיק
היה מיודד עם ראש הקהילה היהודית בארץ ישראל: רבי יהודה הנשיא ושוחח עימו רבות
על נושאים שונים. במדרש שלפנינו דוגמא לשיחה שהתנהלה בין השניים:
שָׁאַל אֲנִטוֹנִינוֹס אֶת רַבֵּנוּ הַקְדוֹשׁ : הֲאִם אִפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל שָׁעָה?
אָמַר לוֹ : אֲסוּר.
אָמַר לוֹ : לָמָּה?
אָמַר לוֹ : כְּדֵי שְׂלֵא יִזְלַזַל בְּקַבִּי"ה.
אנטונינוס לא הבין ואולי לא הסכים עם עמדו של רבי יהודה הנשיא.
מָה עָשָׂה רַבֵּנוּ הַקְדוֹשׁ?
קָם רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא מוֹקֵדִם בְּבוֹקֵר וְנִכְנַס לְלִשְׁכַת הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לוֹ : בּוֹקֵר טוֹב
לְאַחַר שָׁעָה נִכְנַס לְמֶלֶךְ שׁוֹב וְאָמַר לוֹ : אֲדוֹנֵי הַמֶּלֶךְ!
לְאַחַר שָׁעָה אָמַר לוֹ שׁוֹב : שְׁלוֹם עָלֶיךָ הַמֶּלֶךְ!

אָמַר לוֹ אֶנטוֹנִינוֹס : ככה מתנהגים למלך? נכנסים אליו בכל שעה כאילו הוא אדם רגיל ומדברים איתו מי שרוצים? איך אה מתנהג?
 אָמַר לוֹ רַבִּי : יִשְׁמְעוּ אֶזְנֵיךָ מָה שֶׁפִּיךָ אוֹמֵר : וְיָמָה אֶתְּהָ, שְׁאַתְּהָ בְּשָׂר וְדָם, הַשּׁוֹאֵל בְּשִׁלּוּמֶיךָ בְּכָל שְׁעָה אֶתְּהָ אוֹמֵר "מִבְּזָה"; מְלֶכֶךְ הַמְּלָכִים – עַל אַחַת כְּפָה וְכַמָּה שְׁלֹא יְהֵא אָדָם מִטְרִיחוֹ בְּכָל שְׁעָה.
 מדרש תנחומא לבראשית, פרשת מקץ, סימן ט.

קריאה יחפה:

- ❑ מדוע לדעת רבי יהודה הנשיא לא ניתן להתפלל בכל שעה?
- ❑ מדוע כעס אנטונינוס? כיצד ציפה שיתנהגו אליו? מדוע לדעתו הייתה התנהגות רבי יהודה הנשיא מזלזלת?
- ❑ האם אתם מסכימים עם עמדתו של רבי יהודה הנשיא? האם לא צריך להתפלל בכל עת? האם זה באמת "מטריח" או מפריע לקב"ה?

רלוונטיות:

- ❑ האם להורים או למורים שלי אני יכול לפנות בכת עת? האם ישנם רגעים שבהם אומרים לי להמתין כדי לכבד?
- ❑ האם ישנו הבדל באופן בו פונים להורים ולמורים ובאופן בו פונים למנהלות בית הספר? ולראש העיר? ולראש הממשלה? ולנשיא המדינה? כיצד פונים לאחרים? ממה נובע ההבדל?
- ❑ מדוע הפרעה בכל עת היא זלזול או חוסר כבוד?

למורה: מנהל בית ספר, ראש עיר או נשיא הם אנשים מוכבדים מתוקף משרתם. הם יכולים להיות הורים ודודים בביתם אך לחברה כולה הם נושאי משרה המייצגים מוסד וסמל מסוים ולכן אנחנו מתייחסים אליהם בכבוד רב יותר, כי בכך אנו מביעים כבוד את המוסד ואת המשרה שהם מייצגים.

- ❑ חשבנו על עוד מקומות (למשל בית כנסת או מוזיאון), סמלים (כמו דגל, ספר תורה ועוד), ואנשים שאנחנו מתייחסים אליהם בכבוד יוצא דופן? מה זה אומר להתייחס אליהם בכבוד?

הצעה לפעילות:

נסחו סט חוקים להתנהגות במקום או עם חפץ שהוא סמל: דגל, כנסת ישראל, אנדרטה, בית כנסת וכו'.

2. לכבד את המעמד (מתאים כהכנה לצפירה)

טקסט מרכזי:

המדרש במקור (מתוך אתר גלים וספר האגדה)

אָפְלוּ הַמְלָךְ שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ לֹא יִשְׁיַבְנוּ, וְאָפְלוּ נֶחֱשׁ בְּרוּךְ עַל עֲקֹבוֹ לֹא נִפְסִיק.
 שְׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ: מַעֲשֵׂה בְּחִסִּיד שְׁהִיָּה מִתְפַּלֵּל בְּדָרָךְ, וּבָא הַגְּמוֹן וְנָתַן לוֹ שְׁלוֹם, וְלֹא הִחְזִיר לוֹ
 שְׁלוֹם. הַמֵּתִין לוֹ עַד שְׁסָיִם תִּפְּלָתוֹ. לְאַחַר שְׁסָיִם תִּפְּלָתוֹ אָמַר לוֹ: רִיקָא! וְהִלֵּא כְּתוּב בְּתוֹרַתְכֶם:
 "רַק הַשְּׁמֶר לָךְ וּשְׁמֶר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד" (**דברים ד, טו**), וְכְתוּב: "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם" (**שם
 שם, טו**) – כְּשֶׁנִּתְּתִי לָךְ שְׁלוֹם, לָמָּה לֹא הִחְזַרְתָּ לִּי שְׁלוֹם? אִם הִיִּיתִי חוֹתֵךְ רֹאשְׁךָ בְּסִיף, מִי הִיָּה
 תּוֹבֵעַ אֶת דָּמְךָ מִדִּי?
 אָמַר לוֹ: הַמֵּתִין לִי עַד שְׁאַפְיֶסֶךָ בְּדָבָרִים.
 אָמַר לוֹ: אֵלּוֹ הִיִּיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מְלָךְ בְּשָׂר וְדָם וּבָא חֲבָרָךְ וְנָתַן לָךְ שְׁלוֹם, הִיִּיתָ מִחְזִיר לוֹ שְׁלוֹם?
 אָמַר לוֹ: לֹא. וְאִם הִיִּיתָ מִחְזִיר לוֹ, מָה הָיוּ עוֹשִׂים לָךְ?
 אָמַר לוֹ: הָיוּ חוֹתְכִין אֶת רֹאשִׁי בְּסִיף.
 אָמַר לוֹ: וְהִלֵּא דָבָרִים קַל וְחֹמֶר: מָה אֵתָּה, שְׁהִיִּיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מְלָךְ בְּשָׂר וְדָם, שְׁהִיִּים כָּאֵן וּמְחַר
 בְּקֶבֶר, כָּךְ – אֲנִי שְׁהִיִּיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי מְלָךְ מִלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא חַי וְקַיִם לְעַד
 וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה!
 מִיָּד נִתְּפִיס אוֹתוֹ הַהַגְּמוֹן וְנִפְטַר אוֹתוֹ חִסִּיד לְבִיתוֹ לְשְׁלוֹם.
 תּלְמוּד בְּבַלִּי, מִסַּכַּת בְּרַכּוֹת, דָּף ל, עֲמוּד ב

עיבוד לילדים:

מעשה ביהודי שעמד והתפלל באמצע הדרך. עבר לידו אדם חשוב מאד ונד
 לו בראשו לשלום. התעלם ממנו היהודי והמשיך בתפילתו.
 המין האיש החשוב עד שהיהודי יסיים את תפילתו ואז אמר לו בכעס: האם
 לא כתוב אצלכם בתורה שעליכם להישמר לנפשכם? לא להמעיד את חייכם
 בסכנה? איך הרשית לעצמך להתעלם מאדם חשוב כמוני? הרי יכולתי
 להענישך בעונש חמור על חוסר הכבוד שנהגת בי!
 אמר לו היהודי: חכה רגע, תן לי להסביר לך. נגיד שהיית עומד ומדבר עם
 המלך והיה עובר לידך חבר שלך ואומר לך שלום, האם היית עוצר את
 שיחתך עם המלך כדי לענות ולדבר עם חברך?

ענה לו האיש החשוב: בוודאי שלא!
אמר לו היהודי: ואני עמדתי מול מלך מלכי המלכים, איך יכולתי לעצור
ולדבר איתך? הבין האיש החשוב ועזב את היהודי לנפשו.

קריאה יחפה:

מדוע לא יכול היה היהודי לענות לברכת השלום של האיש החשוב?
מדוע כעס האיש החשוב? למה ציפה?
כיצד הסביר היהודי לאיש החשוב את התנהגותו?
האיש החשוב הבין מה הוא הבין?
האם אתם מסכימים עם מעשהו של אותו יהודי? האם הייתם נוהגים כמותו? (הרי
הוא לקח סיכון רציני?)

רלוונטיות:

האם אתם מכירים עוד מצבים שבהם צריך לכבד את המעמד בו עומדים ולא לעצור
בשום מצב?
מה פירוש "לכבד את המעמד"?
כיצד אנשים מתנהגים במהלך הצפירה? האם ישנה רק התנהגות אחת?
(כדאי פרוט את הדיון כדי לסייע לילדים לעמוד בסיטואציה שיכולה להיות מביכה:
מה עושים עם הידיים? ועם הרגליים? ולאן מסתכלים? למעלה או למטה?)
מדוע לדעתכם, הם מתנהגים כך? את מה הם מכבדים?
באיזה מצב מותר לנו לעצור את העמידה אפילו בצפירה?

הצעה לפעילות:

למורה: הביאי לכיתה תמונות שונות המתארות אנשים בזמן הצפירה (דוגמא בהמשך).
בחנו את אופן עמידתם, את מראהו של הרחוב בזמן הצפירה ושוחחו על כך. נסו לחשוב
יחד עם התלמידים איך לדעתם ראוי לעמוד בצפירה ומה ראוי שייעשה בה? (הציעו להם
כמה הצעות: עמידה מתוך כבוד, מחשבה על משהו או על מישהו עליו למדנו לקראת יום
הזיכרון, נשיאת תפילה, למשל התפילה לשלום של חיילים צה"ל ועוד).

תוכלו לעצב מפלסטלינה "רחוב" ובו אנשים העומדים בצפירה.

צפירה ודקה דומיה בסין (דרך התמונה
 נוכל לשוחח על הצפירה כמנהג במקומות
 רבים בעולם ולא רק בישראל).

אנשים עומדים ומביטים
 בנעשה מתחת לגשר עליו הם
 עומדים: מה הם רואים? מה
 מרשים כ"כ במה שהם רואים?
 שוחחו על ייחוד של הצפירה
 בכך שהיא מייצרת רגע מאחד,
 קולקטיבי.

יש הנוהגים לשאת תפילה או
 לומר פרק תהילים בזמן
 הצפירה. האם הייתם רוצים
 לחבר תפילה מתאימה?

עמידה במהלך טקס. הזדמנות להטרים ולהכין את התלמידים לטקס המתקרב בביה"ס.

ואיך נעמוד אנחנו בטקס או בצפירה?
איך נכבד את המעמד?

3. כבוד לכל אדם (מתאים גם לקראת ל"ג בעומר)

קריאות כיוון:

התלמידים יכירו את דמותו וסיפורו של רבי עקיבא (לקראת ל"ג בעומר).
התלמידים יעסקו בשאלת הכבוד לכל אדם.

הטקסט המרכזי (מתוך אתר ספר האגדה)

עקיבא היה רועה צאן. הוא רעה את עדריו של איש ירושלמי עשיר וְלו שם משוּנָה, פְּלָבָא שְׁבוּעַ. לְכָל־בָּא שְׁבוּעַ היה כסף רב וְרְכוּשׁ, וגם בת מוצלחת – רַחֵל. לְרַחֵל היו מְחַזְרִים רבים, אך היא לא התעניינה בהם. מְכַל הַבְּחֹרִים מצא חן בְּעֵינֶיהָ אחד – עַקִּיבָא הַרֹעֶה. עַקִּיבָא, אמרה בְּלִבָּהּ, הוא איש צנוע וּמְעוּלָה. אין לי סֶפֶק כי לוֹ נִיתְנָה לוֹ הַהַזְדַּמְנוֹת לְלִמּוּד – היה לְמַלּוּמְד גדול ולמנהיג.

הלכה רַחֵל אֶל עַקִּיבָא ואמרה לו: "אם אֶהְיֶה לְךָ לְאִשָּׁה תֵּלֵךְ לְלִמּוּד?"
אמר לה עַקִּיבָא: "כן."

למחרת הלכו השניים וְנִישְׂאוּ בְּסֵתֵר, כי יָדְעוּ שֶׁהַדָּבָר לא יִמְצָא חֵן בְּעֵינֵי פְּלָבָא שְׁבוּעַ. ואמנם פְּלָבָא שְׁבוּעַ כִּעַס מְאֹד. הוא סִילַק אֶת בֵּיתוֹ מִבֵּיתוֹ, ואף נָדַר נֶדֶר לְנַשֵּׁל אוֹתָהּ מְכַל רְכוּשׁוֹ – לא לתת לה דבר וְחָצִי דְבַר מִן הַרְכוּשׁ הַרֵב שְׁצָבֵר.

כך, בלי בית וּבְלֵי רְכוּשׁ, הִחֵלוּ עַקִּיבָא וְרַחֵל לְחַיּוֹת יַחַד, וּבְחֹרֶף, עִם בּוֹא הַכֶּפֶז וְהַגְּשָׁמִים, יָשְׁנוּ בְּמִתְבָּן. שֵׁם, בְּמִתְבָּן, על ערימת חציר, ליטף עַקִּיבָא

אֶת שְׁעַר אֲשֶׁתוֹ וְאָמַר: "הוֹ, רַעֲיִיתִי, אֵת כָּל כַּךְ נִפְלְאָה, וְלִי אֵין דָּבָר לְתַת לָךְ. אֵילוּ הִיָּה לִי כֹסֶף הֵייתִי קוֹנֶה לָךְ תִּכְשִׁיט מִיּוּחַד וְשָׂמוּ 'ירוּשָׁלַיִם שֶׁל זֶהב'. " עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וּמְבִיטִים זֶה בְּעֵינֵי זֶה, וְהִנֵּה בָּא אָדָם לְבוּשׁ בְּלוּיִים וְעַמֵּד בְּפֶתַח הַמֵּתָבֵן.

"סְלִיחָה," אָמַר, "אֲוֹלֵי תוֹכְלוּ לַעֲזוֹר לִי. אֲשֶׁתִּי יִלְדָה זֶה עֵתָה, וּמִיטָה אֵין לָנוּ וְאֵף לֹא תִבֵּן לְהִשְׁכִּיבָה עֲלָיו. תוֹכְלוּ לְתַת לָנוּ מַעֲט תִבֵּן?" "בְּחֶפֶץ לֵב," עָנָה הַשְּׁנָיִים, וְלֹא יָדְעוּ כִּי הִיָּה זֶה אֶלְיָהוּ הַנְּבִיא. "רְאִי," אָמַר עֶקֶיבָא מְשֻׁהָלֶךְ הָאִישׁ, "יֵשׁ אַנְשִׁים שְׂאֵף תִּבֵּן אֵין לָהֶם." אָמְרָה רַחֵל: "נִכּוֹן. וְכַעַת, עֲשֵׂה אֶת שֶׁהַבְּטַחְתָּ לִּי – לָךְ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ וְלִמְד." שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנִים אַרוֹכוֹת לִמְד עֶקֶיבָא בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, לְמַד וְלִמַּד עַד שֶׁהִיָּה לְרַב מְלוּמָד וְגָדוֹל, וְלוֹ שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֲלָף תַּלְמִידִים. אַזּ וּרְקָא אַזּ יָדַע שֶׁהִגִּיעָה הַשְּׁעָה לְשׁוּב אֶל עֵירוֹ וְאֶל בֵּיתוֹ. שְׂמַחוּ אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם וַיֵּצְאוּ לְרַחוּבוֹת לְקַדָּם אֶת פָּנָיו.

שָׁמְעָה זֹאת רַחֵל וְאֵף הִיא מִיָּהֳרָה לְצֵאת לְקָרְאָתוֹ. "כִּכָּה, לְבוּשָׁה בְּסִמְרָטוּטִים, אֵת יוֹצֵאת לְפָגוּשׁ אֶת בַּעֲלָךְ שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתָךְ שְׁנַיִם רַבּוֹת?" לַעֲגוּ לָהּ הַשְּׁכֵנוֹת, "הוּא לֹא יִזְהֶה אוֹתָךְ... אֲוֹלֵי תִרְצִי שֶׁנִּשְׂאִיל לָךְ בְּגָדִים נָאִים?"

אָמְרָה רַחֵל: "לֹא, תוֹדָה. אֲלוּ בְּגָדֵי הַיְחִידִים... אֲבָל עֶקֶיבָא בַּעֲלִי יִכִּיר אוֹתִי וַיֵּאָהֵב אוֹתִי גַם כֵּן! מִי כִמוֹהוּ יוֹדַע כִּי הֵעִיקָר אֵינוֹ הַבְּגָד, אֲלָא הָאָדָם שֶׁבָּתוֹכוּ."

וְכֵן, לְבוּשָׁה בְּבְלוּיִים, פִּילְסָה לָהּ רַחֵל דֶּרֶךְ בְּהֶמוֹן שְׁהַקִּיף אֶת ר' עֶקֶיבָא. "זוּזִי, אִישָׁה עֲלוּבָה!" קָרָאוּ הַתַּלְמִידִים וְדַחְפוּ אוֹתָהּ. אֲבָל ר' עֶקֶיבָא הִפִּיר אוֹתָהּ מִיָּד. הוּא חִיבֵק אוֹתָהּ וְגָעַר בְּתַלְמִידָיו: "הִנִּיחוּ לָהּ מִיָּד! כָּל הַתּוֹרָה שֶׁלְּמַדְתִּי, וְגַם כָּל הַתּוֹרָה שֶׁלְּמַדְתֶּם מִמֶּנִּי – שֶׁלָּהּ הִיא! כָּל חוֹכְמַתִּי וַיְדִיעוֹתַי בְּזַכּוֹתָהּ."

בִּינְתֵימָם שָׁמַע כְּלָבָא שְׁבוּעָה כִּי רַב דְּגוּל הִגִּיעַ אֶל הָעִיר, וְהַחֲלִיט: אֲלֶךְ אֵלָיו וְאֲתִיעֵץ אִתּוֹ, כִּי יֵשׁ בִּי חֲרָטָה עַל הַנֶּדָר שֶׁנֶּדְרַתִּי וְעַל הַסָּבֵל שֶׁגִּרְמַתִּי לְבַתִּי. הֵלֶךְ כְּלָבָא שְׁבוּעָה וְסִפֵּר לְר' עֶקֶיבָא עַל הַנֶּדָר שֶׁנֶּדָּר.

שאל אותו ר' עקיבא: "אילו ידעת אז כי בעלה של בתך יהיה מלומד גדול, האם עדיין היית נודר אותו נדר?"
 אמר פלגא שבוע: "לא ולא. אפילו היה יודע פרק אחד של תורה לא הייתי נודר אותו נדר."
 אמר ר' עקיבא: "נתמזל מזלך. אני הוא האיש."
 "אתה?!" התבונן פלגא שבוע בחתנו, רועה צאנו לשעבר. לרגע התקשה להאמין בדבר, אך מיד חיבקו, פָּרַע בָּרַךְ ונָשַׁק לו על רגליו, וגם נתן לו וּלְרַחֵל מחצית מרכושו: בית וְכֶסֶף, שָׂדוֹת וּמִטְעִים, וכמובן – המון עֲזִים!

(עיבוד עפ"י: בבלי, כתובות, סב, ע"ב - סג, ע"א; וגם בבלי, נדרים, נ, ע"א.)

קריאה יחפה:

☐ מה גרם לכלבא שבוע לא לכבד את רבי עקיבא בהתחלה? ומה גרם לו לכבד אותו בסוף? (למורה שימי לב שלא מדובר רק על עונו של רבי עקיבא אלא גם על בורותו).

☐ מה גרם לרחל לכבד ולאהוב את עקיבא למרות עונו ובורותו?

☐ מה גרם לשכנות לחשוב שרבי עקיבא לא יכבד את אשתו אחרי כל השנים שחלפו?

☐ מה גרם לתלמידי רבי עקיבא לזלזל בה ולומר לה שהיא "אישה עלובה"?

☐ מה ענה להם רבי עקיבא?

רלוונטיות:

☐ מה גורם לנו להתייחס בכבוד לאנשים מסוימים?

☐ האם לבושם? תפקידם? או עושרם הם גורמים שמשפיעים על מידת הכבוד

שאנחנו רוחשים לאדם מסוים?

4. כבוד לכל אדם ואפילו לאויב

טקסט מרכזי:

ר' אלעזר בן שמוע היה מטייל על שפת ים הגדול, ראה ספינה מטורפת בים, וכהרף עין טבעה וטבע כל מה שהיה בה. ראה אדם אחד יושב על קרש הספינה, ומגל לגל עלה ליבשה כשהיה ערם. היה מתחבא בשפת הים. נודמנה אותה שעה שישראל עולין לרגל לירושלים. אמר להם: מבני עשו אחיכם אני, תנו לי כסות כל שהיא לכסות בשרי של מטה, שטרדני הים ולא נצל בנדי כלום.

אמרו לו: בן יטרדו כל בני עמך.

תלה עיניו וראה את ר' אלעזר שהיה מטייל ביניהם. אמר: רואה אני בך שאתה איש זקן ומכבד באמתך, ואתה מכיר בכבודן של בריות, זכה בי ותן לי כסות לכסות את בשרי של מטה, שטרדני הים.

היה ר' אלעזר בן שמוע לבוש שבע אצטלאות. פשט אחת ונתנה לו, הוליכו לביתו והאכילהו והשקהו ונתן לו מאתים דינרים והרביבו ארבע עשרה פרסה, ועשה לו כבוד מרבה עד שהביאהו לביתו. לאחר ימים מת קיסר הרשע ומנו אותו האיש למלך במקומו.

גזר על אותה המדינה: כל הגברים למיתה וכל הנשים לבזה.

אמרו לר' אלעזר בן שמוע: לך ופיס עלינו.

אמר להם: כלום יודעים אתם במלכות זו שעושה דבר בחנם?

אמרו לו: יש כאן ארבעת אלפים דינרים. טל אותם וליך ופיס עלינו.

נטלם ועלה ועמד בשער המלכות.

אמר להם: לכו ואמרו למלך: יהודי עומד בשער ומבקש לשאל בשלום המלך.

אמר: הכניסוהו. כשראהו המלך, קפץ ועמד מכסאו ונפל על פניו.

אמר לו: אדוני, מה מעשיך כאן? ולמה טרחת ובאת לכאן?

אמר לו: באתי לבקש על אותה מדינה שתבטל אותה גזרה.

אמר לו: תורתכם כלום שקר כתוב בה?

אמר לו: לא.

אמר לו: כתוב בתורתכם: "לא גבא עמוני ומואבי בקהל ה'" (דברים כג, ד).

למה? "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" (שם, שם ה);

ונאמר: "לא תתעב אדמי כי אחיך הוא" (שם, שם ח),

ואני לא בן עשו אחיהם אני? והם לא גמלו לי חסד, ומי שעובר על התורה חייב מיתה.

אמר לו ר' אלעזר בן שמוע: אף על פי שהם נתחבבו לך, תמחל להם ותרחם עליהם.

אמר לו: כלום יודע אתה במלכות זו שעושה דבר בחנם?

אמר לו: יש עמי ארבעה אלפים דינרים, טל אותם ורחם עליהם.

אמר לו: ארבעת אלפים הללו נתונים לך תחת המאיתים שנתת לי,

והמדינה פלה ותנצל בזכותך, תחת מאכל ומשתה שהאכלתני והשקיתני,

והכנס לבית גנזי וטל לך שבעים אצטלאות תחת האצטלה האחת שנתת לי – וליך בשלום לעמך.

(קהלת רבה יא, י)

עיבוד לילדים מתוך אצר ספר האגדה :

<http://agadastories.org.il/kids/node/454>

קריאה יחפה:

❑ מדוע לא סייעו היהודים לניצול מן האונייה?

למורה: כאן חשוב להדגיש כי אלעזר בן שמוע פעל בתקופה של גזירות רומיות ויש אף הסבורים שהוא עצמו הוצא להורג ע"י הרומים – כלומר מדובר בתקופה של עוינות גדולה והניצול היה מבחינת היהודים אויב חורש רע).

❑ מדוע וכיצד סייע לו רבי אלעזר בן שמוע?

❑ כיצד לדעתכם, התייחסו יתר היהודים למעשהו של רבי אלעזר בן שמוע?

רלוונטיות:

❑ כיצד אנחנו מתנהגים בד"כ לאויבים?

❑ האם ניתן להתייחס בכבוד לאויב גם כשחוששים ממנו או כועסים עליו? האם צריך?

❑ ביום הזיכרון שוחחנו על האכזריות שבמלחמה ועל קורבנותיה, האם יש מקום להתחשבות במלחמה? לסיוע ועזרה?

למורה: ניתן לספר לתלמידים מקרה אחד של סיוע הומניטרי לאויב בעת מלחמה (ברמה האקטואלית ניתן לספר על הסיוע הרפואי שמעניקה ישראל מזה למעלה משנה לפצועי מלחמת האזרחים בסוריה).

הידעת? סעיף 3 באמנת ז'נבה:

"בני אדם שאינם נוטלים חלק פעיל בפעולות האיבה, לרבות חיילים שהניחו את נשקם וחיילים שהוצאו מן המערכה עקב חולי, פצעים, מעצר או כל סיבה אחרת, יהיו נוהגים בהם תמיד מנהג אנושי, ללא כל אפליה לרעה מטעמי גזע, צבע, דת או אמונה, מין, יוחסין, מצב חמרי או מכל טעם אחר כיוצא בזה. לתכלית זו יהיו ויישאו המעשים שלהלן אסורים בכל עת ובכל מקום בנוגע לאנשים הנ"ל: א. מעשה אלימות בנפשו ובגופו של אדם, ובפרט רצח על סוגיו השונים, הטלת מום, יחס אכזרי ועינויים; ב. לקיחת בני ערובה; ג. מעשה התעללות בכבודו של אדם, ובפרט יחס של השפלה וזלזול; ד. חריצת דינו של אדם והוצאתו להורג של אדם ללא פסק דין קודם של בית משפט המורכב כדין והנותן את כל הערבויות המשפטיות שהוכרו על ידי עמים תרבותיים כדבר שאי אפשר בלעדיו..."

אמנות ז'נבה הן ארבע אמנות שונות, שנוסחו ונחתמו בז'נבה שבשווייץ בין השנים 1864-1949, ועוסקות בהתנהגות הראויה בין צבאות ואומות בזמן מלחמה. האמנות עוסקות במתן טיפול רפואי לפצועים, כולל לחיילי האויב; בתביעה להתנהגות הוגנת עם שבויי מלחמה; ובחובה להגן על האזרחים בעת קרב. כל המדינות בעולם חתמו על אמנת ז'נבה וזוהי הפעם הראשונה בהיסטוריה שאמנה כלשהי זוכה להכרה בינלאומית מלאה. אך למרות זאת, מדינות רבות בעולם ביצעו ומבצעות פעולות המפרות את אמנות ז'נבה.